

INFORMATIVNI TEČAJ ZA PASTORALNU SOCIOLOGIJU

Dr Nikola Kolarek

1. Živimo u velikim, prelomnim vremenima. Započelo je atomsko doba. Osvajaju se kozmički prostori. Obojeni se narodi oslobađaju i zahtijevaju međunarodnu pravdu. Nekršćanske se religije obnavljaju i novim elanom rasprostranjaju. Pučanstvo se svijeta neobičnom brzinom umnaža. Ljudsko društvo postaje sve raznolikije i pluralistično. Tehnika postizava neslućeni napredak. Moralni pak život čovječanstva daleko zaostaje iza tehničkoga i praktičkog napretka.

Kraj ove globalne promjene svijeta Crkva i njezina pastoralna služba ne može ostati netaknuta (V. Schur, *Konstruktive Seelsorge*, Seelsorger-Verlag, Freiburg i B. 1962. str. 9). Ovako započinje jedan od najsuvremenijih pastoralista svoju knjigu o modernoj misionarskoj, konstruktivnoj, ili globalnoj pastoralnoj službi. U stvari, on zagovara dušobrižništvo ne samo pojedinaца nego i sistematsku pastvu životnih centara današnjega čovjeka: obitelji, tvornice, biroa, slobodnog vremena. U tome stoji i velika prekretnica u pastoralnoj službi Crkve.

Da bi ovaj snažni zaokret bio moguć stvaran, potrebno je poznavanje životne stvarnosti današnjeg čovjeka. U tome pak poslu nastupa pastoralna sociologija kao novi saveznik suvremenog pastoralnoga rada. Treba se dakle, upoznati s novom granom pastoralke! To je osnovni motiv koji pokreće, čitav niz umova na studij pastoralne sociologije.

A da bi u našim krajevima otvorili vrata novoj grani pastoralke, Savjet (Svet) za pastoralnu sociologiju mariborske biskupije priredio je informativni tečaj za pastor. sociologiju u franjevačkom samostanu pri Sv. Trojici u Slov. Goricama 11. i 12. kolovoza o. g. Tečaj je zamišljen za uži krug interresenata svećenika. Međutim, prisustvovalo mu je preko 70 svećenika, od od kojih 12 Hrvata (Zagreb, Sarajevo, Mostar i Krk). U dva dana napornog rada tečaj je zahvatio široki krug pitanja.

2. Tečaj je otvorio pokrovitelj, mariborski biskup preuz. Držečnik govorom kojim je zahvatio čitavu problematiku tečaja. Odgovorio je na dva osnovna pitanja. Prvo, da li je korisno bavljenje pastor, sociologijom i drugo, da li je to u našim prilikama moguće?

Odgovarajući na prvo pitanje, Mons. Držečnik je upozorio na tendenciju 2. Vat. sabora, da čitavu pastvu približi današnjim potrebama (aggiornamento). A današnji svijet postaje sve više socijalan. Čovjek postaje podružtvovljen u tom smislu, što društvo, kao nikad prije, utječe na duševnu formaciju pojedinca. Potrebno je poznavanje društva, okoline, prilika u kojima čovjek živi i djeluje. Tako je Gospodin u svojim govorima pokazivao odlično poznavanje prilika svoga naraštaja i njima prilagođivao propovijedanje evanđelja. Dosljedno, Crkva ide putevima Gospodina, kad zove u pomoć nauku o društvu, sociologiju, da na njezine rezultate osloni svoju pastirsku službu.

Da su sociološka istraživanja i kod nas moguća, slijedi iz slobode znanosti koja je zakonom zajamčena. Zapreke dolaze iz današnjega stava tradicionalne pastve klera. Kler je, doduše, opterećen novim metodama rada sociološkog istraživanja. Međutim, dosadašnji rad Saveta za past. sociologiju u ma-

riborskoj biskupiji pokazao je, koliko je ovaj rad koristan i za unapređenje pastve.

Završavajući svoja izlaganja preuzv. Biskup, upozorio je na stav Pija XII francuskom episkopatu, koga je potpisao, tada, Mons. Montini: «Treba jasno vidjeti, da se može raditi». Isto tako i na Ivana XXIII, koji je usvojio načela jocista: vidjeti, prosuditi, raditi — kao metodu za pastoralni rad. Založio se za promicanje pastor. sociologije na bogoslovijama i fakultetima, za izobrazbu budućih stručnjaka i osnivanje savjeta ili odbora za pastor. sociologiju kod pojedinih Ordinarijata.

3. Uvodno predavanje o. M. Žužeka D. I. »Dušobrižništvo i pastor. sociologija« pošlo je od upozorenja, da je naša pastva još uvijek tradicionalna, individualistička. Još nije planska. Zato ona zaostaje za današnjim vremenom koje sve planira. Uslijed toga past. sociologija nailazi na stanovito nerazumijevanje kod klera. To nije ispravno, jer je pastor. sociologija u skladu s djelovanjem prve Crkve, Gospodina i apostola. Gospodin je naglašavao osnivanje Božjega kraljevstva, dakle socijalne tvorevine. Apostoli su planski osvajali gradove i obraćali kolektivno. Mi danas, u vremenima sveobuhvatne socijalizacije, moramo ići za tim da ponovno »pokrstimo« okolinu, društvo. Samo tako možemo spasiti pojedinca. Tu nam dolazi pomoć sociologija kao pastoralna pomoćna znanost. Njezini su ciljevi: da upozna činjenice života (sociografija), da protumači razloge činjenica (dijagnoza) i da dade lijekove današnjem stanju (terapija). U daljem toku referata predavač je pokazao kako pastoralna sociologija donosi praktične koristi za rad u župi, a napose gradskoj, koja je danas prestala biti autarkijskom zajednicom. U završetku je pokazao i na granice pastoralne sociologije na pastirskom radu. Ona ne stvara nadnaravni život, ali pokazuje puteve, gdje ćemo se susresti s Gospodinom — *parare viam Domini*.

4. Predavanje dr. Stefana Štajnera »Sociologija religije i pastoralna sociologija« imalo je zadatak da objasni položaj pastoralne sociologije u skupu znanosti. Probijajući se od osnovnog pojma sociologije, kao nauke o društvu, predavač je došao do definicije sociologije kao empirijske znanosti o društvenim strukturama i njihovim međusobnim utjecajima, ukoliko su to činjenice. Studirajući svoj materijalni objekt sociologija je oslobođena pozitivističkih pretpostavki i objektivno promatra činjenicu društvenog kretanja. Njezino se istraživanje proteglo i na pojavu religije kao izraziti društveni fenomen. Religiozna sociologija promatra međusobne odnose religije i društva, ukoliko religija oblikuje neke društvene forme, a na druge upozoruje. Odbacivši svaki sociologizam, religiozna sociologija ima granice svoga rada.

Pastoralna sociologija ide dalje i stavlja se u službu pastora kao njegova samostalna grana. Ona promatra religiozni život u određenom društvenom krugu, ukoliko je on stvarno životni kvasac društva. I obratno, koliko društvo pozitivno ili negativno utječe na religiozni život. Pri tome se služi poznatom trofaznom metodom: Vidjeti (činjenice), prosuditi (analizirati činjenice) i raditi (stvoriti plan za akciju). U tome se pastoralna sociologija služi statistikom, anketom, intervjuom, da protumači složene vjerske pojave i otkrije puteve kojima se dolazi do duša. Znači, ona postaje zrcalo na čelu duhovnog pastira koje otkriva puteve njegova pastor. rada. Kako je danas okolina odlučna za formaciju pojedinca, za poznavanje društvene okoline, njezinog utjecaja na vjerski život, to pastor. sociologija postaje odlučna pomoć duhovnoj pastvi.

5. S predavanjem dekana J. Krošla, glavnoga pokretača studija past. sociologija i organizatora ovoga tečaja »Aktuelni problemi past. sociologije« ušli smo u samu tematiku past. sociologije. Predavač je obradio tri njezina problema: kategorizaciju vjernika, tipologiju župa i strukturu Crkve.

Kategorizacija vjernika raspoređuje župljane prema vjerskoj praksi u pojedine kategorije. Time dobivamo realnu sliku o vjernosti i crkvenosti župljana. Pod vjernikom razumijevamo katolika sa stalnim prebivalištem u župi koji nije formalno istupio iz Crkve, niti je iz nje osobno izopćen. Analizirajući pojavu vjerske prakse prema poznatim autorima Le Brasu, Fichteru, S.J. dolazi do četiri kategorije župljana: vjerni (izvršuju pored dužnoga i razne pobožnosti), praktikanti (vrše redovne dužnosti), kolebljivci (povezani s Crkvom samo po važnim prilikama kao krst, prva pričest, pogreb) i otuđeni (koji u načelu otklanjaju Crkvu).

Tipologija župa prosuđuje vjersko stanje u župama po tipičnim župama za stupnjeve vjerske vitalnosti u određenim pokrajinama i dobi. Prema Boulardu razlikujemo 3 tipa župe: kršćanske (najmanje 60% vjernika ispunja nedjeljnu i uskrсну dužnost), indiferentne (do 44% izvršuje nedjeljnu i uskrсну dužnost), misijske (oko 20% djece i katoličkih roditelja nije kršteno). Mi možemo župe razlikovati prema našim prilikama u vjernike, mlake i ugrožene župe.

Crkva, kao društveno tijelo, sastoji od raznih skupina, pojava i procesa. Njezin sastav iz raznih skupina, povezanost svih skupina i pojava, zovemo strukturom Crkve. Pojedine društvene skupine iz kojih sastoji Crkva jesu primarne (međusobno povezane unutaršnjom vezom kao obitelj, ministranti, manje seoske župe), ili sekundarne (povezane pravim, a ne unutaršnjim vezama, kao veće župe veće redovničke kuće, sjemeništa).

Crkva se danas u svome radu upire na prirodne primarne grupe kao obitelj i susjedstvo. Treba da učvršćuje mikrostrukturne grupe u svećeničkom, redovničkom zvanju, u sjemeništima, među ministrantima. Tu mogu učestvovati i laici time da učvršćuje primarne grupe i da se uvršćuju u pastoralni rad makrostrukturnih skupina (župa).

6. U vezi s predavanjem dekana Krošla slijedilo je vrlo zanimljivo predavanje dra Ostrca »Stanje pastoralne sociologije u svijetu i kod nas«. Kako nije bilo dovoljno vremena, predavač je obradio samo drugi dio predavanja prikazavši postanak i razvoj djelovanja »Sveta« za pastor. sociologiju u Mariboru. Njegovo je djelovanje obilježeno radom na propagandi za sveć. zvanja na temelju ankete o sveć. podmlatku. Anketa je znatno pridonijela rješavanju hitnoga problema biskupije, pomanjkanju sveć. podmlatka. Druga je akcija usmjerena na problem polaska nedjeljne sv. Mise, koja je u toku. Dr Ostrc je na karti biskupije zorno protumačio vjersko stanje u pojedinim njezinim dijelovima, popraćujući to zanimljivim opažanjem i tumačenjima.

7. Vrhunac dotjeranih predavanja mogli su slušači tečaja slušati u predavanjima prof dra Kuničića »Sociološko proučavanje obitelji« i prof. dra A. Trstenjaka »Psihološka analiza vjerskih manifestacija«.

Predavanja donosimo u ovom broju BS., pa svatko može steći uvid u veliko zadovoljstvo kojim su ova predavanja ispunila tečajce. Može doživjeti i oduševljeni primitak vedroga optimizma kojima su ona ispreplitana.

8. U okviru informativnog dijela tečaja bila su dva zaključna predavanja.

Prvo je održao dekan F. Puncer: »Sociološko istraživanje župe«. Pod tim razumijevamo potanji i točni sociološki opis župe. To znači, valja ponajprije opisati okolinu, demografsko stanje, gospodarsku i socijalnu strukturu obitelji, javne običaje čitavog kraja u kome se župa nalazi. Zatim se opisuje župa, njezina vjerska praksa (vjenčanja, krštenja, nedjeljni polaznici sv. Mise, uskrсна dužnost, svećenička zvanja), vjerska izobrazba mladeži. Kad je taj posao gotov, pretoči se u statističke preglede, grafikone i kartograme te tako oni daju zorni pregled župe i otvaraju put za pastirski rad.

Izvori za ovaj posao jesu matične knjige i župna kartoteka, bez koje je teško zamisliti poznavanje župe. Napor uložen u to se obilno rentira u past. radu. Na temelju takve slike župe past. služba može biti stvarna i uspješna. Bez takvog detaljnoga poznavanja, past. rad tapka po nesigurnome i mora skrštenih ruku gledati na neuspjeh svojih napora.

Zaključno predavanje dra S. Ojnika: »Crkvena statistika« je objasnila pojam statistike uopće i njezine metode. Naslanjajući se na definiciju statistike M. Blejca (Ljubljana) kao brojčanog proučavanja množinskih pojava, vlastitim metodama otkriva zakonitosti kvantitativnih pojava te ih analizira. Predmet statistike jesu kvantitativne pojave koje su međusobno povezane. Statistika analizira ove pojave i pomoću metoda brojčanog upoređenja dolazi do kvalitetnih zaključaka.

Prednosti statistike su mnogostruke. Jedino ona može obrađivati masovne pojave te ih brojčanom analizom upoređivati i nalaziti vezu u društvenim pojavama. Tako statistika postaje regulator za praktične odluke. Danas je statistika toliko raširena, da je postala podloga za svako usmjereno društveno djelovanje i planiranje.

Nije čudo da je crkva posegla za statistikom kao za sredstvom svoga past. rada. Zapravo, prvi počeci statistike se nalaze u Mojsijevom Petoknjižju (Brojevi). Stoga Crkva preko pape Pija XII i Ivana XXIII potiče kler na poznavanje župa pomoću statistike.

Crkvena statistika obrađuje materijalna dobra (škole, prostorije kulta), osobe (svećenici, redovnici laici) i vjersku praksu (krštenje, pogreb, vjenčanje, nedjeljna sv. Misa). Bez statistike nije moguće danas redovito i uspješno voditi biskupije (Pijo XII).

9. Pored rada na plenumu tečaja, obrazovano je više komisija da predlože praktične sugestije za proširenje proučavanja past. soc. Izrađene sugestije i želje usvojene su u zaključnom zasjedanju. One su dvostruke naravi.

Prve se odnose na proširenje izučavanja past. sociologije i glase:

1. želimo da se izvrše odredbe »Mater et magistra«, koja zahtijeva da se na svim vjerskim školama uvede studij društvenih znanosti.

2. konstatira se potreba, da se izobrazbe pastoralno-sociološki strukovnjaci za pouku na teološkim fakultetima i za vodstvo pastoralno-socioloških instituta.

3. konstatira se potreba sistematskog pastoralnog rada u Jugoslaviji. Temelj za takav rad neka bi bili savjeti ili odbori za pastoralnu sociologiju koji bi se ustanovili u pojedinim biskupijama.

4. molimo biskupsku konferencu, da imenuje koordinacijski odbor koji će voditi sav pastoralno-sociološki rad u Jugoslaviji.

Drugi dio želja se odnosi na crkvenu statistiku i glasi:

U svima biskupijama Jugoslavije neka bi se uvela obvezatna statistička služba za internu uporabu. Razlozi, koji su nas priveli do te molbe jesu slijedeći:

a) izjave najviših crkvenih oblasti, napose izjave papa posljednjih decenija kao Pija XII (biskupija se ne može voditi bez statistike), Ivana XXIII (duhovni pastiri moraju poznavati svoje ovce) i preporuka našeg episkopata kleru godine 1958. neka savjesno i točno vodi statistiku svoje dušobrižničke okoline.

b) crkvena statistika omogućuje vodstvu biskupije stvarni i potanji pogled u stanje čitave biskupije kao i posebno pojedinih dekanija i župa. Time se olakša crkvenoj upravi pravilno namještanje duhovnih pastira prema stvarnom stanju župa i pojedinih krajeva.

c) duhovnim pastirima točnije i realnije prikazuje stanje u njihovoj župi i podaje stvarnu sliku vjerskoga života u njoj, te im tako pomaže da mogu pravilnije usmjeriti svoj dušobrižni rad.

d) osnovni elementi crkvene statistike neka bi bili slijedeći:

Najvažniji demografski podaci

Broj podijeljenih sv. Pričesti i uskrsnih dužnosti

Broj nedjeljnih polaznika sv. Mise.

Polazak vjeronauka.

Ne bismo dali potpunu sliku tečaja, kad ne bi spomenuli brižnu pažnju i sudjelovanje mariborskog biskupa preuzv. dr Držečnika. Način kako je jednostavno, očinski razgovarao sa svećenicima i ostalim tečajcima, interes kojim je pratio sva predavanja učinili su, napose na tečajce vanjskih biskupija, nezaboravan dojam. Preuz. dr Držečnik je na trećem zasjedanju II Vat, sabora iznio »Problem studija past. sociologije«. Njegov je govor izazvao pažnju među episkopatom kao i u stranoj štampi. Ona je isticala svoje pozitivno začuđenje što ovakav nastup dolazi iz Jugoslavije. U istom smislu su govorili istaknuti kardinali Alfrinks i Suenens, te postoji nada da će prijedlog ući u koncilsku shemu o upravi biskupije.

Za učesnike tečaja priređena je i mala, ukusno uređena izložba priručne literature iz past. sociologije. Tu su bila sabrana djela nama pristupačna iz svjetske literature o past. sociologiji.